

Mieczysław Sobczyk

Oszczędności pieniężne ludności województwa lubelskiego w PKO w latach 1966-1970

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 6, 117-139

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. VI, 9

SECTIO H

1972

Instytut Ekonomii Politycznej i Planowania
Wydział Ekonomiczny UMCS

Mieczysław SOB CZYK

**Oszczędności pieniężne ludności województwa lubelskiego w PKO
w latach 1966—1970**

Денежные сбережения жителей Люблинского воеводства, хранимые
в сберегательных кассах в 1966—1970 гг.

Savings in the National Savings Bank in the Lublin Province During 1966—1970

1. ZNACZENIE OSZCZĘDNOŚCI W GOSPODARCE NARODOWEJ

Oszczędnościom pieniężnym ludności poświęca się ostatnio wiele miejsca zarówno w literaturze, jak i w życiu gospodarczym kraju. Zainteresowanie to wynika z dynamicznego rozwoju zorganizowanej formy oszczędzania. Mówiąc o zorganizowanej formie oszczędzania mamy na myśli czasowo wolne środki pieniężne przechowywane w instytucjach oszczędnościowo-pożyczkowych. Wkłady oszczędnościowe ludności w instytucjach oszczędnościowo-pożyczkowych w 1966 r. stanowiły 12,6% dochodu narodowego wytworzonego, a w 1969 r. wzrosły już do 16,6%.¹

Gromadzeniem indywidualnych oszczędności pieniężnych ludności zajmują się w Polsce następujące instytucje: Powszechna Kasa Oszczędności (PKO), Spółdzielnie Oszczędnościowo-Pożyczkowe (SOP), Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe (PKZP) i Kasy Wzajemnej Pomocy Spółdzielczości Pracy (KWPSP). Największą zbiornicą gromadzącą ponad 70% ogółu oszczędności indywidualnych lokowanych w instytucjach oszczędnościowych jest PKO. PKO została powołana dekretem z 25 października 1948 r. o reformie bankowej.² Drugie miejsce pod względem wielkości gromadzonych oszczędności zajmują Spółdzielnie

¹ *Rocznik statystyczny, 1970*, GUS, Warszawa, s. 80 i 544.

² *Dziennik Ustaw nr 36 z 1951 r. oraz Dziennik Ustaw nr 31 z 1957 r.*

Oszczędnościowo-Pożyczkowe powstałe w 1957 r. z reorganizacji spółdzielczości oszczędnościowo-pożyczkowej działającej do tego roku. Do 1957 r. spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe gromadziły wkłady w zastępstwie i na rachunek PKO. Od 1957 r. najważniejszym zadaniem SOP jest gromadzenie wolnych środków pieniężnych od ludności wiejskiej. Oprócz gromadzenia oszczędności SOP udzielają gospodarstwom rolnym kredytów, pośredniczą w dokonywaniu rozliczeń między rolnikami a jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Niezależnie od wymienionych wyżej instytucji oszczędnościowych (tzn. PKO i SOP) gromadzeniem środków pieniężnych, jak już zostało wspomniane, zajmują się jeszcze Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe i Kasy Wzajemnej Pomocy Spółdzielczości Pracy. Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe powstały w 1949 r. Działają one w oparciu o statut Centralnej Rady Związków Zawodowych. Są one bowiem agendami związków zawodowych. Członkiem Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej może być jedynie pracownik będący członkiem związku zawodowego. Powszechność ich działania, w przeciwieństwie do PKO i SOP, jest ograniczona. Członkowie PKZP mają obowiązek wpłacania do kasy systematycznie pewnej części swoich zarobków określonych najczęściej procentowo (np. od 0,5% do 1% miesięcznych zarobków brutto). Wpłaty te nie są jak w PKO i SOP oprocentowane. Członek PKZP ma prawo zaciągać nieoprocentowany kredyt, którego wysokość zależna jest od wielkości wkładów lub zarobków kredytobiorcy (np. do wysokości trzykrotnej miesięcznej pensji) PKZP oprócz kredytów mogą udzielać swoim członkom zasiłków pieniężnych w wypadkach losowych.

Na podobnych zasadach jak Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe działają Kasy Wzajemnej Pomocy przy Spółdzielczości Pracy. Terenem ich działalności jest spółdzielczość pracy. Oszczędności pieniężne gromadzone w PKZP i KWPSP nie spełniają tak dużej roli ekonomicznej i ogólnospołecznej jak wkłady w PKO i SOP. Przeznaczone są bowiem głównie na udzielanie pomocy kredytowej dla członków tych kas. Redystrybucja ich odbywa się w tej samej grupie społeczno-zawodowej, która je zgromadziła. Ich specyficzny charakter polega między innymi na tym, że są prawie w całości wykorzystywane na cele konsumpcyjne. Z tego też względu wkłady w PKZP i KWPSP powiększają zasoby gotówkowe ludności z nich korzystającej. Stąd wynika konieczność ich uwzględniania przy określaniu wielkości zapasów i bieżącego zaopatrzenia rynkowego. Poważne znaczenie ekonomiczne i ogólnospołeczne z wymienionych wyżej względów mają jedynie wkłady gromadzone w PKO i SOP.

Oddziaływanie gromadzonych w instytucjach oszczędnościowych wolnych czasowo środków pieniężnych na procesy gospodarcze nie jest proste. Oszczędności w ustroju socjalistycznym można wykorzystać zarówno w interesie jednostki, jak i całego społeczeństwa. Część zgromadzonych oszczędności, niezbędna dla zabezpieczenia bieżących wypłat, pozostaje w instytucjach oszczędnościowych. Natomiast pozostała część oszczędności gromadzona jest na rachunek budżetu państwa. Udział oszczędności pieniężnych ludności jest corocznie objęty planami finansowymi (np. planem dochodów budżetu państwa, planem kasowym, bilansem pieniężnych dochodów i wydatków ludności itp.). Oszczędności pieniężne pozwalają dokonywać odpowiednich przesunięć w podziale i wykorzystaniu dochodu narodowego. Występowanie bowiem oszczędności pieniężnych w określonym czasie zmniejsza część dochodu narodowego przeznaczanego na konsumpcję indywidualną. Zmniejszenie zaś udziału konsumpcji indywidualnej w dochodzie narodowym pozwala zwiększyć akumulację, która w zależności od potrzeb, może być przeznaczona albo na zwiększenie zapasów bądź też na inwestycje. Oszczędności pieniężne pozwalają więc przyspieszyć tempo rozwoju gospodarczego kraju. W planach finansowych następuje dostosowanie (zmniejszonego o wysokość oszczędności pieniężnych) funduszu spożycia indywidualnego ludności do masy towarów i usług przeznaczonych na zaopatrzenie konsumentów. Oszczędności pozwalają zatem zmniejszyć wielkość towarów i usług. Tę zwolnioną masę towarową można przeznaczyć na eksport, na zaopatrzenie przemysłu, zwiększenie rezerw towarowych itp. Planowane oszczędności mogą być również przeznaczone — przynajmniej w części — na podwyżkę płac najniższej zarabiającej grup ludności. W takim przypadku fundusz przeznaczony na spożycie indywidualne ludności nie zmniejszy się. Dlatego też taka operacja wymaga, dla zrównoważenia podaży z popytem, zwiększenia masy towarowej i usług dostarczanych na rynek. W przypadku gdy planowana wysokość lokat oszczędnościowych w określonym czasie zostanie przekroczona, wówczas podaż towarów i usług przeznaczonych na rynek przewyższa popyt. Nadwyżka ta może być jednak skierowana na inne potrzeby, np. na eksport. Jeśli nadwyżka ta nie zostanie „upłynniona” w danym okresie czasu, pozostanie w magazynach jako zapas i dla zachowania równowagi rynkowej musi być uwzględniana przy opracowywaniu planów na rok następny.

Ogólnie można przeto stwierdzić, że ponadplanowy wzrost oszczędności pieniężnych ludności oznacza ponadplanowe zwiększenie akumulacji. Oszczędności te mogą być wykorzystane jako źródło finansowania reprodukcji rozszerzonej, spożycia zbiorowego i innych dziedzin życia gospodarczego.

Omówiony wyżej mechanizm oddziaływania wkładów oszczędnościowych na procesy gospodarcze sprawia, że dla gospodarki socjalistycznej nie jest sprawą obojętną w jakiej formie gromadzone są czasowo wolne środki pieniężne. Oszczędności pieniężne mogą być bowiem gromadzone bądź w formie zorganizowanej (wkłady na książeczkach oszczędnościowych) bądź też w formie nie zorganizowanej (tezauryzacja) w postaci gotówki. Oszczędności gromadzone w formie zorganizowanej dają lepsze efekty ekonomiczne aniżeli tezauryzowane czasowo wolne środki pieniężne. Ze społecznego punktu widzenia tezauryzacja jest zjawiskiem niepożądanym i szkodliwym. Tezauryzowana część dochodów ludności reprezentuje potencjalny popyt na określone wartości materialne, którego w danym czasie nie można określić ani przewidzieć jego wielkości w przyszłych okresach. Trudno zatem określić wielkość masy towarowej, która powinna znaleźć się na rynku dla zrównoważenia podaży z popytem. Oszczędności tezauryzowane wykazują z reguły mniejszą trwałość niż gromadzone w formie zorganizowanej.³ Z tego też względu stanowią potencjalne niebezpieczeństwo zachwiania równowagi rynkowej. W tym znaczeniu tezauryzowane oszczędności pieniężne mogą spowodować niemożliwość realizacji planów zaopatrzenia ludności. W gospodarce planowej tezauryzacja zmusza do utrzymywania odpowiednich zapasów towarów rynkowych, znacznie wyższych niżby to wynikało z bieżących potrzeb ludności. Taki stan rzeczy powoduje konieczność przeznaczenia znacznej części dochodu narodowego na wzrost zapasów środków spożycia kosztem ograniczenia funduszy na inwestycje. W konsekwencji tezauryzacja zwalnia tempo wzrostu gospodarczego kraju.

Należy jednak zaznaczyć, że pozytywnym zjawiskom oszczędzania towarzyszy możliwość pewnego niebezpieczeństwa. Istnieje bowiem teoretyczna możliwość, że ludność wycofa nagle swoje wkłady, a tym samym znacznie zwiększy popyt na towary i usługi. W związku z tym może nasuwać się pytanie, czy nie należy stale trzymać w pogotowiu dużych rezerw towarowych, aby ustrzec się przed tym niebezpieczeństwem. Niebezpieczeństwo to jest jednak tylko teoretyczne. Trend rozwojowy wkładów oszczędnościowych ma wyraźnie rosnący charakter. W latach 1960—1969 średnioroczne tempo wzrostu wkładów wynosiło 22%.⁴

---

³ Trwałość oszczędności to okres od momentu odłożenia zasobów pieniężnych do chwili ich realizacji. Por. Cz. Grusiewicz: *Działalność spółdzielczości oszczędnościowo-pożyczkowej w woj. lubelskim*, Warszawa 1970, s. 113, s. 65.

⁴ Obliczone jako średnia geometryczna na podstawie danych *Rocznika statystycznego 1970*, GUS, Warszawa, s. 544, tab. 22.

2. ANALIZA DZIAŁALNOŚCI OSZCZĘDNOŚCIOWEJ PKO W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W LATACH 1966—1970

W 1969 r. Powszechna Kasa Oszczędności zgromadziła w skali całego kraju 74% wszystkich oszczędności (83 266 mln zł).⁵ PKO oferuje społeczeństwu różne rodzaje książeczek. Obok dwóch typów książeczek oszczędnościowych, obsługiwanych przez wszystkie w kraju placówki własne i zastępcze PKO (stąd nazwa „książeczki obiegowe”), prowadzony jest cały wachlarz typów książeczek, na których operacje wpłat i wypłat można prowadzić w zasadzie tylko w jednej placówce PKO (stąd nazwa „książeczki umiejscowione”). Wkłady na książeczkach obiegowych są oprocentowane w wysokości 3% w stosunku rocznym lub — w miejsce odsetek — uczestniczą w losowaniu premii pieniężnych. Odsetki do książeczek obiegowych oprocentowanych doliczane są do wkładu z upływem każdego roku kalendarzowego i podlegają oprocentowaniu łącznie z wkładem od początku roku następnego bez względu na to, czy i w jakim terminie dopisano je w książeczce. Oprocentowaniu podlega cały wkład bez względu na jego wysokość, jeśli przekracza 5 zł. Książeczki obiegowe zamiast oprocentowania 3% rocznie mogą brać udział w kwartalnych losowaniach premii pieniężnych. Losowania książeczek premiowych odbywają się 16 stycznia, 16 kwietnia, 16 lipca i 16 października każdego roku.

Książeczki umiejscowione, w odróżnieniu od obiegowych, obsługiwane są wyłącznie przez oddział PKO, w którym zostały wystawione. Mogą być one różnego rodzaju, a mianowicie:

a) z wkładami oprocentowanymi według stopy wyższej od przewidzianej dla książeczek obiegowych (imiennie lub na okaziciela);

b) z wkładami terminowymi, oprocentowane w wysokości od 3,5% do 5% w stosunku rocznym w zależności od okresu, na jaki wkład został złożony; odsetki w wysokości 3,5% dopisywane są do wkładów sześciomiesięcznych, 4% do wkładów dziewięciomiesięcznych i 5% do wkładów dwunastomiesięcznych;

c) mieszkaniowe książeczki oszczędnościowe;

d) książeczki wieloletnie (wnoszone przez okresy pięcioletnie) wystawiane są przez oddziały i agencje PKO w zakładach pracy; wpłaty na taką książeczkę powinny być wnoszone co miesiąc w wysokości 50 zł lub stanowiącej wielokrotność tej kwoty;

e) książeczki premiowane samochodami, które zamiast oprocentowania biorą udział w kwartalnym losowaniu premii w postaci samochodów osobowych;

⁵ *Kredyty, obieg pieniężny i oszczędności 1969*, „Statystyka Folski — Materiały Statystyczne”, nr 76, Warszawa, październik 1970 r. s. 31 i n.

f) książeczki premiowane motocyklami lub motorowerami; wkład na takie książeczki wynosi co najmniej 500 zł. Wkład wyższy, stanowiący wielokrotność 500 zł daje odpowiednio większą liczbę udziałów w losowaniu.

Ta różnorodność form oszczędzania przy równoczesnym braku ograniczeń co do liczby książeczek posiadanych przez poszczególne osoby stanowi dodatkowy czynnik zachęcający do gromadzenia wkładów w PKO. Z tego też względu z roku na rok systematycznie rośnie liczba wystawianych książeczek oszczędnościowych.

Nie bez znaczenia jest również fakt, że oddziały PKO i agencje PKO w zakładach pracy dokonują z obiegowych książeczek oszczędnościowych rozliczeń pieniężnych, a mianowicie:

a) przelewów na przedłożoną lub wskazaną książeczkę oszczędnościową PKO;

b) przelewów na wskazany rachunek bieżący w PKO lub i innym banku;

c) odpisów na pokrycie w formie bezgotówkowej należności na rzecz jednostek gospodarki społecznej za światło, gaz, najem lokali, telefon, wczasy, prenumeratę czasopism, ubezpieczenia, należności z tytułu zobowiązań podatkowych oraz spłat zaciągniętych kredytów;

d) przekazów czekowych pod adresem określonej osoby.

Odpisów, o których mowa w punkcie a), dokonują z książeczek oszczędnościowych, oprócz oddziałów i agencji PKO, również wszystkie placówki pocztowe.

Jeszcze jednym udogodnieniem dla klientów są stałe zlecenia z oprocentowanej książeczki umiejscowionej wykonywane przez oddział PKO, który książeczkę wystawił. W ramach stałych zleceń klient może polecić oddziałowi PKO załatwianie w jego imieniu takich operacji, które są uiszczane periodycznie i w stałej wysokości na rzecz tego samego odbiorcy, a więc np. należności za prenumeraty, opłat za czynsz z tytułu najmu lokali, składek ubezpieczeniowych itp. Zlecenia stałe wykonuje oddział PKO dopóty, dopóki zleceniodawca nie odwoła zlecenia. Ponadto w wielu sklepach z artykułami przemysłowymi, jak Domy Towarowe, sklepy meblowe, sklepy „Jubilera” i inne, należność za zakupiony towar może być regulowana w drodze odpisu z wkładu na książeczkę oszczędnościowej obiegowej (oprocentowanej lub premiowanej pieniędzmi), której rachunek jest prowadzony w tej samej miejscowości co sklep. Wartość zakupionego przedmiotu nie może być niższa od 300 zł.

Te udogodnienia, pozwalające regulować różne należności przy pomocy bezgotówkowej formy przelewu odpowiednich kwot z książeczek oszczędnościowych niewątpliwie przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności zorganizowanej formy oszczędzania.

Rozwój liczby książeczek i wkładów oszczędnościowych w PKO w województwie lubelskim w latach 1966—1970 przedstawia tabela 1. Z tabeli 1 wynika, że oszczędności pieniężne ogółem w PKO w województwie lubelskim w 1970 r. w porównaniu z 1966 r. wzrosły o 84,7%. W tym samym czasie wkłady oszczędnościowe ludności w PKO w całym kraju wzrosły o 96,3%. Średnioroczne tempo wzrostu wkładów oszczędnościowych w woj. lubelskim w latach 1966—1970 wynosiło 16,6%, a w kraju 18,3%. Wydaje się, że większe tempo przyrostu wkładów oszczędnościowych w PKO w całym kraju w porównaniu z województwem lubelskim wynika z odmiennej struktury ludności zamieszkałej na wsi i w mieście. W 1969 r. ludność miejska województwa lubelskiego stanowiła tylko 30,1% ogółu ludności, a w kraju 51,5%.⁶ Ludność wiejska ma mniej wyrobiony nawyk oszczędzania.

Należy także zauważyć korzystne zjawisko wzrostu udziału wkładów stabilnych (tzn. na książeczkach umiejscowionych) we wkładach oszczędnościowych ogółem. W 1966 r. wkłady stabilne stanowiły 42,9% ogółu oszczędności, a w 1970 r. już 57,4%. W grupie wkładów stabilnych największe tempo wzrostu w latach 1966—1970 w woj. lubelskim wykazywały wkłady na książeczkach mieszkaniowych i wieloletnich (por. tab. 1). Średnioroczne tempo wzrostu wkładów oszczędnościowych na książeczkach wieloletnich, w badanym okresie, wynosiło 66%, a mieszkaniowych 38,7%. Książeczki premiowane motocyklami i motorowerami wykazują spadek. Liczba książeczek premiowanych motocyklami w 1970 r. spadła w porównaniu z 1966 r. o 48,3% (wielkość wkładów natomiast o 48%), a premiowanych motorowerami o 18,9% (wielkość wkładów o 22,4%). Największy wkład, w przeliczeniu na 1 książeczkę, notowano w 1970 r. w grupie wkładów stabilnych na książeczkach terminowych (28 932 z), imiennych i okazicielskich (10 177 zł) oraz na mieszkaniowych (10 046 zł). W grupie książeczek obiegowych największy wkład w 1970 r. notowano na książeczkach oprocentowanych. W 1966 r. wkłady terminowe i wieloletnie stanowiły 16,1% ogółu wkładów oszczędnościowych, a w 1970 r. były o 8,3% wyższe.

Rozwój wkładów wieloletnich w poszczególnych rejonach bankowych województwa lubelskiego przedstawia tabela 2. Największe tempo wzrostu wkładów na książeczkach wieloletnich, jak wynika z tabeli 2, notowano w puławskim rejonie bankowym. Również liczba książeczek wieloletnich w tym rejonie wykazywała największe tempo wzrostu. Rejon ten został wydzielony z rejonu lubelskiego w 1968 r. Wydaje się, że ten dynamiczny wzrost wkładów na książeczkach wieloletnich spowodowany jest wzrostem dochodów ludności powiatów puławskiego i opolskiego

⁶ *Rocznik statystyczny 1970*, GUS, Warszawa, s. 22.

Tab. 1. Rozwój liczby książeczek i wkładów oszczędnościowych w PKO w woj. lubelskim w latach 1966—1970 (stan na 31 XII)
 The growth in savings books and deposits in the National Savings Bank in the Lublin province during the years 1966—1970
 (on the 31 XII of each year)

Wyszczególnienie	Wkłady w tysiącach złotych				Książeczki w sztukach				Przeciętny stan na 1 książeczkę	
	Przyrost (spadek)		Przyrost (spadek)		Przyrost (spadek)		Przyrost (spadek)		1966	1970
	1966	1970	w tys. zł	w %	1966	1970	w sztukach	w %	1966	1970
Wkłady oszczędnościowe										
ogółem	1 968 091	3 635 410	+ 1 667 319	+ 84,7	6 01 855	979 838	+ 287 983	+ 41,6	2 845	3 710
Wkłady na książeczkach obiegowych	1 123 157	1 547 373	+ 424 216	+ 37,8	602 823	805 357	+ 202 534	+ 33,6	1 863	1 921
w tym:										
oprocentowanych	1 002 631	1 369 126	+ 366 495	+ 36,6	457 601	587 742	+ 130 141	+ 28,4	2 191	2 329
premiowanych pie- niędzmi	104 796	142 147	+ 37 351	+ 35,6	142 314	214 528	+ 72 214	+ 50,7	736	663
PKZP i KWPS	3 641	23 271	+ 19 630	+ 539,1	185	371	+ 186	+ 100,5	19 081	62 725
obiegowe SKO	12 029	12 816	+ 787	+ 6,5	2 622	2 632	+ 10	+ 0,4	4 588	4 869
do likwidacji	60	13	- 47	- 78,3	101	84	- 17	- 16,8	5 944	155
Wkłady na książeczkach umiejscowionych	844 934	2 088 037	+ 1 243 103	+ 147,1	88 937	174 481	+ 85 544	+ 96,2	9 500	11 967
w tym:										
imienne i okazicielskie	19 561	33 635	+ 14 074	+ 71,9	3 851	3 305	- 546	- 14,2	5 079	10 177
terminowe	311 495	867 578	+ 556 083	+ 178,5	12 430	29 987	+ 17 557	+ 141,3	25 060	28 932
wieloletnie	4 918	37 421	+ 32 503	+ 660,9	3 071	12 466	+ 9 395	+ 305,9	1 601	3 002
premiowane samoch.	383 146	704 394	+ 321 248	+ 83,8	46 558	83 442	+ 36 884	+ 79,2	8 229	8 442
premiowane motocykl.	3 922	2 039	- 1 883	- 48,0	1 001	518	- 483	- 48,3	3 918	3 936
premiowane motorow.	732	568	- 164	- 22,4	717	606	- 141	- 18,9	980	937
mieszkanio	120 827	441 819	+ 320 992	+ 265,7	21 279	43 978	+ 22 699	+ 106,7	5 678	10 046
premiowane na turyst.	333	583	+ 250	+ 75,1	95	179	+ 84	+ 88,4	3 505	3 257

Źródło: Dane PKO, oddział wojewódzki, Lublin.

Tab. 2. Rozwój wkładów i książeczek oszczędnościowych wieloletnich w wojewódzkim okręgu bankowym¹⁰ w Lublinie w latach 1966—1970
The growth of deposits and long standing savings books in the banks of the Lublin province¹⁰ during the year 1966—1970

Wyszczególnienie	Ogółem wojewódzki okręg bankowy	Rejony bankowe											
		Biała Podl.	Chełm	Kraśnik	Lubartów	Lublin	Luków	Puławy	Tomaszów	Zamość			
1966 r.													
Liczba książeczek wieloletnich w sztukach	3 071	110	619	303	31	1 190	149	—	122	547			
Wkłady (w tys. zł)	4 918	168	880	456	31	2 170	149	—	132	886			
1967 r.													
Liczba książeczek (szt.)	4 541	161	827	458	97	1 827	242	—	243	686			
Wkłady (w tys. zł)	9 953	371	1 839	980	121	4 229	433	—	357	1 623			
1968 r.													
Liczba książeczek (szt.)	5 913	221	903	618	168	2 075	317	283	343	985			
Wkłady (w tys. zł)	16 457	643	2 902	1 625	298	6 401	781	527	641	2 639			
1969 r.													
Liczba książeczek (szt.)	8 693	333	1 522	922	308	2 680	456	617	491	1 364			
Wkłady (w tys. zł)	25 380	1 629	4 327	2 548	565	9 372	1 333	1 095	1 109	4 002			
1970 r.													
Liczba książeczek (szt.)	12 466	523	2 035	1 310	504	3 839	565	1 208	683	1 799			
Wkłady (w tys. zł)	37 421	1447	6 338	3 801	1 035	12 924	2 066	2 500	1 836	5 474			
Średnioroczne tempo wzrostu w l. 1966—1970													
Książeczki (%)	41,5	47,6	34,7	44,2	101,0	34,1	39,5	106,6	53,8	34,7			
Wkłady (%)	66,1	71,3	63,8	70,0	35,2	56,2	80,4	117,7	93,1	57,7			

Źródło: Dane PKO, oddział wojewódzki, Lublin.

wchodzących w skład tego rejonu, płynących głównie z zatrudnienia w Azotach.

Duży wzrost liczby książeczek wieloletnich nastąpił, w badanym okresie, w rejonie bankowym Lubartów. Jednak wzrostowi liczby książeczek wieloletnich o 101% towarzyszy najmniejsze tempo wzrostu wkładów spośród wszystkich rejonów (35,2%).

Jak już zostało wyżej zaznaczone, dynamicznym wzrostem w badanym okresie cechował się również rozwój książeczek mieszkaniowych. Dynamikę rozwoju książeczek mieszkaniowych w latach 1966—1970 przedstawia tabela 3.

Największe średnioroczne tempo wzrostu wkładów na książeczkach mieszkaniowych w latach 1966—1970 obserwowano w rejonie bankowym Lubartów (46,5%) i Kraśnik (44,3%). Wydaje się, że jest to spowodowane dużą liczbą zawieranych małżeństw. W 1969 r. liczba małżeństw na 1000 ludności, zawieranych w powiatach wchodzących w skład rejonu bankowego Lubartów, wynosiła: Parczew — 7,8, Lubartów — 3,3. W rejonie bankowym Kraśnik małżeństwa na 1000 ludności kształtowały się następująco: Biłgoraj — 7,6; Janów Lubelski — 7,7; Kraśnik — 8,0.

Analizę rozwoju obrotu oszczędnościowego w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia tabela 4. Z tabeli tej wynika, że najbardziej rozpowszechniona zorganizowana forma oszczędzania jest w powiatach: Kraśnik, Biała Podlaska i Puławy. Średnia liczba czynnych książeczek oszczędnościowych na 1000 mieszkańców w 1970 r. w tych powiatach wynosiła odpowiednio: 502, 461, 441. Najmniej książeczek oszczędnościowych na 1000 mieszkańców w 1970 r. znajdowało się w powiatach: Janów Lubelski (124), Bełżyce (133), Bychawa (138). Wynika to między innymi z faktu małego stopnia zurbanizowania tych powiatów i niewielkich dochodów ludności. W 1969 r. ludność wiejska w powiecie Janów Lubelski stanowiła 87,4% ludności ogółem, w powiecie Bełżyce 86,8% i w powiecie Bychawa 90,9%. Na taki stan rzeczy w dużym stopniu, jak to zostało już zaznaczone wyżej, mają wpływ dochody pieniężne ludności. Dochody ludności w tych powiatach należą do najniższych. W 1970 r. wynosiły one: w powiecie Bełżyce 296 mln zł (1,6% dochodów całego województwa), Bychawa 332 mln zł (1,8%), Janów Lubelski 270 mln zł (1,5%). Średni roczny dochód z tytułu funduszu płac i skupu produktów rolnych na 1 mieszkańca w 1970 r. wynosił w tych powiatach: Bełżyce 7 291 zł, Bychawa 7 981 zł, Janów Lubelski 5 987 zł.

Interesująco przedstawia się struktura oszczędności pieniężnych rozpatrywanych ze względu na strukturę społeczno-zawodową oszczędza-

Tab. 3. Rozwój książeczki mieszkaniowej w wojewódzkim okręgu bankowym w Lublinie w latach 1966—1970 (stan na 31 XII)
 The growth in flat savings books in the banks of the Lublin province during the years 1966—1970 (on the 31 XII of each year)

Wyszczególnienie	Książeczki w sztukach		Wkłady w tysiącach złotych		Średnie tempo wzrostu		
	1966	1970	1966	1970	Wskaźnik dynamiki	Wskaźnik dynamiki	książeczki
Wojewódzki Okręg Bankowy	21 279	43 978	206,7	441 819	365,7	19,1	38,3
Rejon Biała Podlaska	505	1 193	236,2	11 207	372,0	24,1	38,9
Rejon Chełm	984	2 349	238,7	21 724	372,5	24,3	38,9
Rejon Kraśnik	542	1 651	304,6	13 741	433,7	31,7	44,3
Rejon Lubartów	223	852	382,1	8 045	459,7	39,8	46,5
Rejon Lublin	17 352	31 064	179,0	320 642	333,3	45,7	35,1
Rejon Łuków	580	1 435	247,4	11 543	387,7	25,4	40,3
Rejon Puławy	—	2 360	—	21 266	—	—	—
Rejon Tomaszów	146	469	321,2	3 623	394,8	33,8	41,0
Rejon Zamość	947	2 606	275,2	30 019	430,9	28,8	44,1

Źródło: Dane PKO, oddział wojewódzki, Lublin.

Tab. 4. Rozwój obrotu oszczędnościowego w wojewódzkim okręgu
The growth in the turnover of savings in the banks of the Lublin

Wyszczególnienie	Wkłady w tys. zł		Czynne książeczki (szt.)		Dochody
	1967	1970	1967	1970	1967
Województwo	2 330 917	3 635 410	702 869	843 165	15 672
Bełżyce	8 394	11 541	4 151	4 377	291
Biała Podlaska	118 528	173 600	37 645	43 620	723
Biłgoraj	33 515	50 196	17 284	18 432	575
Bychawa	9 298	10 563	3 645	4 666	306
Miasto Chełm	147 498	235 133	42 053	53 357	—
Chełm	34 648	46 806	23 652	31 500	1 023 ¹
Hrubieszów	66 072	88 498	26 476	31 492	1 050
Janów Lubelski	7 648	11 534	3 830	4 512	1 074 ²
Krasnystaw	41 466	53 923	20 450	17 640	945
Kraśnik	97 664	163 976	41 401	45 948	1 074 ²
Lubartów	30 042	66 736	12 329	20 492	536
Miasto Lublin	1 181 282	1 795 028	263 884	330 134	2 816
Lublin	37 441	61 087	25 535	31 301	928
Łuków	66 713	111 187	20 953	25 854	620
Opole Lubelskie	24 712	36 008	10 275	11 611	1 435 ³
Parczew	11 688	17 393	5 708	6 596	255
Puławy	75 169	193 313	27 089	45 464	1 435 ³
Radzyń Podlaski	38 569	50 016	20 712	20 434	642
Tomaszów Lubelski	66 476	115 372	21 606	23 427	863
Włodawa	25 248	34 771	12 862	12 697	386
Miasto Zamość	166 053	261 043	35 396	39 972	487
Zamość	42 793	47 686	25 933	19 639	713

Źródło: Dane Wojewódzkiego Oddziału Powszechnej Kasy Oszczędności w Lublinie.

¹ Miasto Chełm wraz z powiatem Chełm.

² Kraśnik łącznie z Janowem Lub.

³ Puławy łącznie z Opolem.

bankowym w Lublinie w latach 1967—1970 (stan na 31 XII)
 province during the years 1967—1970 (on the 31 XII of each year)

w mln zł	Średni wkład na 1 mieszkańca w zł		Średnia liczba książeczek na 1000 mieszk.		Wkład na 1 książeczkę		Średni dochód na mieszkańca	
	1970	1967	1970	1967	1967	1970	1967	1970
18 261	1219,8	1859	367,8	501	3316,3	4311,6	8 201	9 337
296	194,3	284	96,1	133	2022,2	2636,7	6 745	7 291
859	1083,4	1585	344,1	461	3118,5	3979,8	6 612	7 845
779	365,5	540	188,5	255	1939,1	2723,3	6 266	8 376
332	207,5	254	81,4	138	2550,9	2263,8	6 836	7 981
—	5214,2	6139	1201,5	1564	3507,4	4406,7	7 517 ¹	8 459 ¹
1 153 ¹	342,7	478	233,9	360	1464,9	1485,9	7 517 ¹	8 459 ¹
1 159	617,5	846	247,4	340	2495,5	2810,2	9 812	11 080
270	169,6	256	84,9	124	1996,9	2556,2	6 930 ²	5 987
1 059	355,6	473	175,4	208	2027,7	3056,9	8 107	9 298
980	888,7	1471	376,7	502	2359,0	3568,7	6 930 ²	8 789
702	344,1	754	141,2	259	2436,7	3256,7	6 143	7 932
3 358	5682,0	7427	1269,3	1503	4476,5	5437,2	13 543	13 893
1 070	325,6	509	222,0	319	1466,3	1951,6	8 071	8 909
719	647,1	1066	203,4	286	3183,9	4300,5	6 020	6 894
523	425,3	625	176,8	250	2405,1	3101,2	8 910 ³	9 080
321	282,3	417	137,9	199	2047,6	2636,9	6 160	7 697
1 160	729,8	1675	263,0	441	2774,9	4252,0	8 910 ³	10 052
818	403,4	523	216,6	268	1862,1	2441,7	6 719	8 548
911	664,8	1162	216,1	299	3076,7	4924,7	8 634	9 174
465	466,7	650	237,7	291	1563,0	2738,5	7 143	8 692
479	5356,5	7655	1141,8	1410	4691,3	6530,6	15 763	14 047
848	386,6	442	234,3	291	1650,1	2428,1	6 435	7 868

jących. Badania tego typu prowadzone są metodą reprezentacyjną, jednak nie permanentnie. Ostatnio badania takie przeprowadzono w 1967 r. (stan na 31.XII). Wielkość reprezentacji czyli liczba rachunków, które należało wybrać do badania z ogólnych zbiorów rachunków każdego rodzaju ustalono następująco: a) rachunki oprocentowane 1% (co setny rachunek); b) rachunki imienne i okazicielskie 33% (co trzeci rachunek); c) rachunki premiovane pieniędzmi 5% (co dwudziesty rachunek); d) rachunki premiovane samochodami 10% (co dziesiąty rachunek); e) rachunki premiovane motocyklami i motorowerami 25% (co czwarty rachunek); f) rachunki mieszkaniowe 10% (co dziesiąty rachunek); g) rachunki terminowe 20% (co piąty rachunek); h) rachunki wieloletnie 20% (co piąty rachunek).

Badanie polegało na zakwalifikowaniu wybranych, według podanego wyżej klucza, czynnych rachunków do: 1) jednej z dziewięciu grup społeczno-zawodowych — ze względu na zawód właściciela, uwzględniając przy tym odpowiedni przedział wartościowy według stanu rachunku, 2) jednej z trzech grup terytorialnych — ze względu na adres zamieszkania jego właściciela, uwzględniając również odpowiedni przedział wartościowy, 3) jednej z siedmiu grup wieku — ze względu na rok urodzenia jego właściciela. W badaniu tym nie były ewidencjonowane faktyczne stany oszczędności na wylosowanych rachunkach, a jedynie liczby rachunków w odpowiednich przedziałach wartościowych. Wyniki badania rachunków w województwie lubelskim przedstawia tabela 5.

Badaniem objęto ogółem 20 699 książeczek wszystkich rodzajów. Jak wynika z tabeli 5 w miastach liczących powyżej 50 tys. mieszkańców największą popularnością cieszą się książeczki samochodowe (33,8%), mieszkaniowe (20,2%) oraz terminowe (18,6%). W pozostałych miastach i osiedlach najwięcej było książeczek premiovanych pieniędzmi (34%), premiovanych samochodami (21,7%) i oprocentowanych (15,4%). Analogicznie wygląda sytuacja pod względem upowszechnienia różnych form oszczędzania na wsi. Biorąc pod uwagę wszystkie wylosowane książeczki należy dojść do wniosku, że największą popularnością cieszą się książeczki: premiovane pieniędzmi (25,4%), premiovane samochodami (24,6%) i oprocentowane (14,7%).

Interesująco przedstawia się struktura wieku badanej reprezentacji książeczek. Przedstawia to tabela 6. W grupie wieku do lat 14 najpopularniejsze są książeczki wieloletnie przynoszące wysokie premie pieniężne dopisywane po upływie każdego pięciu lat systematycznego oszczędzania. Książeczki mieszkaniowe stanowią najwyższy odsetek w grupach wieku 20—24 lata oraz 25—29 lat. W grupie wieku 40—49 lat dominują książeczki imienne i okazicielskie oraz premiovane samocho-

dami. Najpopularniejsze w grupie wieku 50—65 i powyżej 65 lat są książeczki terminowe. Liczba książeczek w tych grupach stanowi 43,2 procent ogółu badanych książeczek terminowych.

Tab. 5. Struktura zbadanych rachunków według miejsca zamieszkania
(stan na 31 XII 1967 rok)
The structure of investigated accounts according to the place of residence
(on the 31 XII 1967)

Wyszczególnienie	Ogółem		Liczba książeczek należących do osób zamieszkałych					
			w miastach powyżej 50 tys. mieszk.		w pozostałych miastach i osiedlach		na wsi	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Książeczki:								
oprocentowane	3 034	14,7	761	10,3	1220	15,4	1053	19,3
imiennie i okazicielskie	591	2,9	350	4,7	85	1,1	156	2,9
premiowane pien.	5 266	25,4	568	7,8	2681	34,0	2017	37,1
premiowane samoch.	5 088	24,6	2500	33,8	1707	21,7	881	16,2
premiowane motocykl. i motorowerami	416	2,0	145	2,0	157	2,0	114	2,1
terminowe	2 934	14,2	1378	18,6	989	12,6	567	10,4
wieloletnie	814	3,9	189	2,6	419	5,3	206	3,8
mieszkaniaowe	2 556	12,3	1490	58,3	620	7,9	446	8,2
Ogółem	20 699	100	7381	100	7878	100	5440	100

Źródło: Dane Wojewódzkiego Oddziału PKO w Lublinie.

Strukturę badanych rachunków według grup społeczno-zawodowych przedstawia tabela 7. Jak wynika z tabeli 7, najwięcej książeczek należy do pracowników umysłowych (23,1%) oraz do robotników (19,4%). Najmniej zaś do rzemieślników prowadzących własne zakłady przemysłowe i prywatnych przedsiębiorców przemysłowych i handlowych (1,7%). Największy udział w poszczególnych formach oszczędzania biorą: a) książeczki oprocentowane: robotnicy (22,1%) i pracownicy umysłowi (20,2%); b)

Tab. 6. Struktura wieku właścicieli zbadanych rachunków oszczędnościowych (stan na 31 XII 1967 r.)
The structure of the age of money savers (on the 31 XII 1967)

Wyszczególnienie	Liczba książeczek w sztukach należących do osób w wieku														
	do lat 14		15—19		20—24		25—39		40—49		50—65		Razem		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
Książeczki oprocentowane	144	4,7	283	9,3	387	12,8	1050	34,7	536	17,7	409	13,5	217	7,2	3 026
Książeczki imienne i okazycielskie	—	—	—	—	36	6,1	159	26,9	165	27,9	148	25,0	83	14,1	591
Książeczki premiowane pieniężmi	467	8,9	842	16,0	542	10,3	1798	34,1	789	15,0	606	11,5	222	4,2	5 266
Książeczki premiowane samochodami	71	1,4	65	1,3	223	4,4	2333	45,8	1305	25,6	869	17,1	222	4,4	5 088
Książeczki premiowane motocyklami i motorami	28	6,7	39	9,4	391	9,4	122	29,3	94	22,6	71	17,1	23	5,5	416
Książeczki terminowe	106	3,6	74	2,5	104	3,5	765	26,1	619	21,1	883	30,1	383	13,1	2 934
Książeczki wieloletnie	417	51,2	99	12,2	74	9,1	121	14,9	76	9,3	24	2,9	3	0,4	814
Książeczki mieszkaniowe	113	4,4	204	8,0	502	19,6	1318	51,6	238	9,3	165	6,4	16	0,6	2 556
Ogółem	1246	6,5	1606	7,8	1907	9,2	7666	37,0	3822	18,5	3175	15,3	1169	5,7	20 691

Źródło: Dane PKO, oddział wojewódzki, Lublin.

Tab. 7. Struktura badanych rachunków według grup społeczno-zawodowych
The structure of investigated accounts according to professional groups

Wyszczególnienie	Robotnicy		Rolnicy bez robotników rolnych		Pracownicy umysłowi		Inteligencja twórcza i zawodnicy specjalne		Rzemieślnicy prowadzący własne zakłady		Osoby posiadające niezarob. źródła utrzymania		Osoby bez zarob. jestrowanego i związk. zawodu		Posiadacze książeczek na okaziciela		Liczba ogółem		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%			
Książeczki oprocentowane	672	22,1	280	9,2	614	20,2	100	3,3	36	1,2	389	12,8	935	30,8	8	0,4	—	3 034	
Książeczki imienne i okazicielskie	150	13,9	129	12,0	119	11,0	42	3,9	5	0,5	23	2,1	123	11,4	—	—	487	1 078	
Książeczki przemiowane pieczędmi	1458	27,7	436	8,3	872	16,5	181	3,4	54	1,1	1295	24,6	970	18,4	—	—	—	5 266	
Książeczki przemiowane samochodami	708	13,9	223	4,4	1527	30,0	1209	23,8	191	3,8	298	5,8	932	18,3	—	—	—	5 088	
Książeczki przemiowane mot. i motorow.	75	18,0	34	8,2	108	26,0	39	9,4	10	2,4	56	13,5	94	22,5	—	—	—	416	
Książeczki terminowe	292	9,3	241	7,7	772	24,7	311	10,0	5	0,2	265	8,5	1048	33,6	—	—	187	3 121	
Książeczki wieloletnie	42	5,2	18	2,2	135	16,6	33	4,1	6	0,7	454	55,8	126	15,5	—	—	—	814	
Książeczki mieszkaniowe	746	29,2	67	2,6	801	31,3	328	12,8	52	2,0	312	12,2	249	9,8	—	—	—	2 556	
Razem:	4143	19,4	1428	6,7	4948	23,1	2243	10,5	359	1,7	3092	14,5	4477	20,9	8	0,4	674	3,2	21 373

Źródło: Dane PKO, oddział wojewódzki, Lublin.

książeczki imienne i okazicielskie: robotnicy (13,9%), rolnicy (12%), c) książeczki premiovane pieniędzmi: robotnicy (27,7%) oraz osoby posiadające niezarobkowe źródła utrzymania (24,6%); d) książeczki premiovane samochodami: pracownicy umysłowi (30%) i inteligencja twórcza (23,8%); e) książeczki premiovane motocyklami i motorowerami: pracownicy umysłowi (26%) i osoby bez zarejestrowanego zawodu (22,5%); f) książeczki terminowe: osoby bez zarejestrowanego zawodu (33,6%) i pracownicy umysłowi (24,7%); g) książeczki wieloletnie: pracownicy umysłowi (16,6%) oraz osoby bez zarejestrowanego zawodu (15,5%); h) książeczki mieszkaniowe: pracownicy umysłowi (31,3%) oraz robotnicy (29,2%).

SEZONOWOŚĆ WKŁADÓW W PKO

Czasowo wolne środki pieniężne w rękach ludności powstają wskutek rozbieżności w terminach wpływu pieniędzy i ich wydatkowania. Ludność utrzymująca się ze źródeł zarobkowych, w przeważającej mierze otrzymuje wynagrodzenie co miesiąc. Wahania zasobów pieniężnych w tej grupie ludności zachodzą w poszczególnych dniach miesiąca. Minimum posiadanych zasobów przypada zwykle w przededniu wypłaty, maksimum zaś w dniu wypłaty. Wydatki na konsumpcję mają wybitnie sezonowy charakter, w związku z tym powstaje zagadnienie sezonowości wkładów oszczędnościowych ludności. Wahania sezonowe wkładów oszczędnościowych ludności są więc wynikiem wahań wydatków na konsumpcję.

Każdy szereg czasowy obrazujący rozwój zjawisk gospodarczych (a więc i oszczędności pieniężne ludności) podlegających wahaniom sezonowym i pochodzących z tego samego okresu, można rozłożyć na prostsze składniki:⁷

$$y_t = c_t + s_t + u_t$$

lub czynniki:

$$y_t = c_t \times s_t \times u_t$$

gdzie: y — wyraz empirycznego szeregu czasowego, c_t — wartość składnika systematycznego (trendu), s_t — wartość składnika (czynnika) sezonowego, u_t — wartość składnika (czynnika) przypadkowego.

Oczywiste jest, że taki rozkład na składniki (czynniki) ma umowny charakter. Prawie każde zjawisko gospodarcze w dłuższym okresie czasu

⁷ Por. S. Giembicki: *Zastosowanie analizy harmonicznej do szacowania periodycznego składnika sezonowości*, „Wiadomości Statystyczne” 1967, nr. 12.

zmienia się systematycznie. Zmniejszając przedziały czasowe można uchwycić poszczególne rodzaje wahań poziomu danego zjawiska gospodarczego.

W analizie szeregu chronologicznego dotyczącego wkładów oszczędnościowych ludności w PKO ważną dla nas rolą jest zmierzenie siły wahań sezonowych. Wahania sezonowe są wynikiem działania przyczyn niezależnych od ogólnej tendencji rozwojowej wielkości wkładów. Zagadnienie sprowadza się zatem do obliczenia wskaźników sezonowości (S_i), określających siłę tych wahań, które powodują zwiększone i zmniejszone nasilenie wkładów oszczędnościowych ludności w PKO. Jeśli założymy, że szereg empiryczny dotyczący wielkości wkładów w PKO w poszczególnych miesiącach badanego okresu (1966—1970) zawiera w sobie oprócz tendencji rozwojowej (trendu) również i wahania sezonowe oraz przypadkowe, zaś szereg wyrównany (metodą mechaniczną lub analityczną) zawiera tylko tendencję rozwojową czyli pozbawiony jest czynnika sezonowości i przypadkowości, to stosunek wielkości empirycznych do teoretycznych daje w przybliżeniu względne wahania sezonowe. Na podstawie względnych wahań sezonowych można ustalić wskaźnik sezonowości, będący ich średnią arytmetyczną obliczoną dla okresów jednoimiennych, czyli:

$$S_i = \sum v_i : N$$

gdzie:

$$v_i = \frac{x}{x_i}$$

Suma wskaźników sezonowości powinna się zawsze równać liczbie podokresów, dla których są one obliczone. Jeżeli obliczone wskaźniki sezonowości (jako średnie ze względnych wahań sezonowych) tej sumy nie dają, oznacza to, że działają tu jeszcze wahania przypadkowe. Aby je wyeliminować trzeba wprowadzić współczynnik korygujący surowe wskaźniki sezonowości do takiej postaci, w której ich suma odpowiadałaby liczbie podokresów, dla których są one obliczone. Skorygowane surowe wskaźniki sezonowości noszą miano ostatecznych, oczyszczonych z wahań przypadkowych.

Jeśli chodzi o wkłady oszczędnościowe w PKO ludności województwa lubelskiego, to wyeliminowanie wahań sezonowych zostało przeprowadzone w oparciu o dwunastomiesięczną średnią ruchomą. Ponieważ do wyznaczenia średniej ruchomej wzięto parzystą liczbę wyrazów, przeto niezbędnym jest zastosowanie jej centrowania. Centrowania śred-

niej ruchomej dokonano za pomocą średniej chronologicznej, mającej postać określoną wzorem:

$$M_{ch} = \frac{1/2 X_1 + X_2 + X_3 + \dots + 1/2 X_{12}}{12}$$

Aby uniknąć kłopotliwego rachunkowego obliczania połowy wartości w pierwszym i ostatnim miesiącu wchodzącym do obliczania średniej, centrowania można również dokonać w oparciu o wzór:

$$1(24 \left/ \begin{array}{l} \sum_{i=1}^{12} X_i + \sum_{i=2}^{13} X_i \end{array} \right.$$

Miesięczne wielkości wkładów oszczędnościowych w PKO ludności województwa lubelskiego w latach 1966—1970, na podstawie których wyliczono wskaźniki sezonowości, przedstawia tabela 8. W tabeli 9 zawarte są obliczone wskaźniki sezonowości wkładów oszczędnościowych, które charakteryzuje różna specyfika w poszczególnych miesiącach ba-

Tab. 8. Stan wkładów w PKO w województwie lubelskim w latach 1966—1970 (stan na koniec każdego miesiąca — w tys. zł)

The state of deposits in the National Savings Bank in the Lublin province during the years 1966—1970 (at the end of each month in thousands of zloties)

Miesiące	Lata					
	1966	1967	1968	1969	1970	
I	1 628 319	2 036 876	2 449 672	2 749 995	3 323 989	
II	1 666 829	2 084 767	2 493 301	2 807 974	3 374 882	
III	1 697 382	2 106 472	2 504 137	2 854 930	3 436 459	
IV	1 729 812	2 143 944	2 529 436	2 900 806	3 487 061	
V	1 748 851	2 174 823	2 556 243	2 940 323	3 525 944	
VI	1 774 441	2 160 412	2 569 713	2 975 571	3 545 360	
VII	1 803 415	2 168 470	2 583 005	3 003 084	3 539 482	
VIII	1 822 324	2 190 520	2 534 888	3 023 411	3 555 628	
IX	1 830 342	2 209 266	2 525 881	3 041 535	3 561 786	
X	1 856 285	2 228 471	2 535 834	3 086 964	3 548 134	
XI	1 903 414	2 264 193	2 582 891	3 162 990	3 562 529	
XII	1 968 091	2 330 886	2 663 778	3 235 660	3 635 412	

Źródło: Dane Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Tab. 9. Względne wahania sezonowe wkładów oszczędnościowych w PKO w województwie lubelskim w latach 1966—1970
 Relative seasonal fluctuations of savings in the National Savings Bank in the Lublin province during the years 1966—1970

Miesiące	Lata					1970	Średnia	Wskaźnik sezonowości
	1966	1967	1968	1969	1970	Suma		
I	—	101,5	102,4	100,5	101,0	405,4	101,4	101,38
II	—	102,4	102,9	101,2	101,2	407,7	101,9	101,87
III	—	101,9	102,1	101,4	101,7	407,1	101,8	101,77
IV	—	102,1	102,1	101,4	102,0	407,6	101,9	101,87
V	—	102,1	102,2	101,1	102,0	407,4	101,8	101,77
VI	—	100,0	101,7	100,7	101,6	404,0	101,0	100,97
VII	100,0	98,9	101,2	100,0	—	400,1	100,0	99,98
VIII	99,2	98,4	98,3	99,1	—	395,0	98,7	98,68
IX	97,8	97,6	96,9	98,2	—	390,5	97,6	97,57
X	97,4	97,2	96,2	98,1	—	388,9	97,2	97,18
XI	98,1	97,4	96,8	99,0	—	391,3	97,8	97,78
XII	99,7	98,9	98,6	99,7	—	396,9	99,2	99,18
								1200,00

Źródło: Obliczenia własne w oparciu o tabelę 8.

danego okresu. Jak wynika z tej tabeli, sezonowe minimum wkładów oszczędnościowych występuje w październiku (97,18%), a maksimum w lutym (101,87%). Amplituda wahań sezonowych jest niewielka i wynosi 4,69%. Sezonowy spadek wkładów oszczędnościowych przypada na okres od czerwca do października. Przyczyną tego jest między innymi okres wczasowy i letniskowy. W październiku ponadto ludność dokonuje zaopatrzenia na zimę (opał, odzież itp.), w związku z czym stan wkładów oszczędnościowych w tym miesiącu wykazuje spadek. Porównując wahania sezonowe wkładów oszczędnościowych z sezonowością sprzedaży towarów w handlu uspołecznionym dochodzimy do wniosku, że są od siebie uzależnione. Maksymalne nasilenie sprzedaży towarów przemysłowych i konsumpcyjnych przypada na IV kwartał, a minimum na I kwartał.⁸ Obliczone wskaźniki potwierdzają tezę, że sezonowość wkładów w PKO przebiega równoległe z sezonowością zakupów dóbr przemysłowo-konsumpcyjnych.

РЕЗЮМЕ

Статья состоит из трех частей, в которых рассматриваются следующие вопросы: значение денежных сбережений населения для народного хозяйства, деятельность сберегательных касс Люблинского воеводства в 1956—1970 гг. по пропаганде такой формы хранения сбережений и сезонность вкладов в сберкассы.

Первая часть носит вводный характер. Здесь приводятся данные об учреждениях, хранящих сбережения, а также рассматривается роль сбережений в аккумуляции и потреблении.

Во второй части приводятся таблицы, иллюстрирующие числовые данные денежных сбережений в Люблинском воеводстве.

В третьей части рассматривается сезонность вкладов в сберегательные кассы Люблинского воеводства в 1966—1970 гг.

SUMMARY

The article is composed of three parts, discussing in turn: the significance of saving to the national economy, the activity of the National Savings Bank in the Lublin province during 1966—1970, and the seasonality of investments in the National Savings Bank.

Part one is an introduction; information given is concerned with

⁸ Por. W. Przelaskowski: *Sezonowość wkładów w PKO i SOP*, „Studia Ekonomiczne” 1961, nr 6, Warszawa.

the institutions which collect savings; it also discusses the role of saving for accumulation and consumption.

In part two individual tables illustrate the various structures of money saving in the Lublin province.

Part three discusses the seasonal investments in the National Savings Bank in the Lublin province during 1966—1970.